

romániai magyar sajtó

A Magyar Újságírók Romániai Egyesületének időszakai szakmai lapja • IV. folyam, XV. évfolyam, 2019. 1. szám • Ingyenes példány

Sód vidék-kóztoló riportttábor

Médianapok 2.0 Kolozsvárt	12
Az elmúlt 30 év és a Betűkarmester	18
PRESSing – kupagyőzelmektől különdíjakig	20

Nem tömb, nem szórvány: Szilággy

A MÚRE legújabb riportkötete

Itt tudja élni a magyarság a saját életét – beszélgetés Seres Dénessel • Képek a szilággyági református egyház életéből • Sarmaság három felvonásban • A „két Wesselényi” Zilahon – oktatási körkép • Ipp, ahol mindenkinek megvan a maga keresztje • Márkus László tanítása – avagy az Ipp Art művész tábor története • Édes hagyma bugyi nélkül – hétköznapi Szilággypercsenben • A magyartanárról sportol délután, a sporttanár ír – látogatás Thököly Vajk költőnél • Pezsgő vidéken: a pezsgő útján, Szilággy-somlyótól Kárásztelekig • A kémeri borászat: hagyomány a jelenben • A Báthoriak szilággy-somlyói vára • A szilággy-ságivá lett újságíró – Fejér László pályaképe

A tábor résztvevői által felkeresett települések: Ipp, Kárásztelek, Kémer, Sarmaság, Sarmaság-Bányatelep, Somlyóújlak, Szilággy-nagyfalu, Szilággypercsen, Szilággy-somlyó, Szilággy-zovány, Varsolc, Zilah.

A riportkötet szerzői: Bögözi Attila, D. Mészáros Elek, Györffy Gábor, Ötvös József, Rácz Éva, Sarány István, Sarány Orsolya, Szekeres Attila István, Szucher Ervin, Szűcs László, Újvári Ildikó, Tomcsányi Mária. Fotók, tördelés: Vicsi Judith.

Tartalom

- 3 Rácz Éva: Csend: (Zárszám)adás!
- 4 A Sóvidék kirajzolódó arcai – MÚRE
riporttábor Szovátán és környékén
- 8 Tavaszi közgyűlés a tanári szobában
- 9 (Vissza)Változó TVR
- 10 Nagy Miklós Kund: Magyar Sára takázása
- 12 Gebe Zoltán – Belényesi Rebeka – Balázs
Etelka – Pilbáth Kincső – Lőrincz Anna –
Dénes Petra: Médianapok 2.0 Kolozsvárt
- 16 Sarány István: A kíváncsiság mestersége
– részletek Csáky Zoltán televíziós
újságíró interjújából
- 18 Az elmúlt harminc év és a Betűkarmester
– sajtónap Aradon
- 20 PRESSing – kupagyőzelemtől különdíjakig
- 22 Ríporttáborban jártunk Törökkanizsán
- 23 Milliók a médiaszabadságra / Hagyják
dolgozni kollégánkat!

Címlapfotó: a 2019-es riporttábor
résztevői Szovátán.
Fotó: Nagy Andrea

romániai magyar sajtó

Alapítva: 1993

Kiadja a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete
Felelős kiadó, felelős szerkesztő: Rácz Éva elnök
Postacím: 540027 Marosvásárhely – Tg. Mureș,
Tusnád utca 5. sz.
Web: www.mure.ro. Telefon: 0365-402-538.
E-mail: mure@mure.ro
Szerkesztette: Szűcs László. Tipográfia: Benkő
J. Zoltán. Tördelés: Vicsi Judith.
Készült az Europrint Nyomdávalaltnál, felelős
vezető: Derzi Ákos

Csend: (Zárszám)adás!

Hülye szöviccből könnyű ám címet kreálni, de hát mi más tehetne egy rádiós, aki most épp ír? Kihaszználja a rádiós emlékeket, hogy szentélyként kell tisztelni a stúdiót, amelynek ajtaján ezt írja: Csend! Adás. Belépek hát settenkedve emlékeim közé a számítógépes mappákba, s csak halkan pötyögök a billentyűkön, nehogy megzavarjam a kötelező zárszámadást.

Öreg emberek szoktak zárszámadást írni – gondoltam magamban, amikor eszembe jutott, hogy ismét itt a vezércikkírás ideje. De nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy mégis, ez az a pillanat, amikor ismét el kell mondanom, mi minden történt az elmúlt (kétszer) három évben. S azt is tudom, hogy kikapok a szerkesztőtől a sok betűért, ami itt most következik.

Kedves fiatal kolléga ígérte: összeírja, hány helyen jártam MÚRE-elnökként. A terv megvalósulása gépelésem pillanatában még várat magára (az eredménnyel Gyergyószárhegyen bárki szembesülhet majd). Emlékszem, hogy ez alatt lett sok év után újra útlevélem, hogy átránduljak Kárpátaljára és otthagassam az autóm díszlámpájának egyik darabját, illetve megtudjam, hogy a „zsurnaliszt” kifejezést az ukrán rendőrök is értik, és hirtelen zavarba jönnek tőle. Ez alatt jártam először (meg másodszor is) a Vajdaságban, előbb szakmai tanácskozáson, majd a Brassai-2017 vándorkiállításunk díjátadással egybekötött megnyitóján. Ez alatt voltam legtöbbször Budapesten hivatalos ügyekért, és szinte biztos vagyok benne, hogy ez alatt utaztam itthon is a legtöbbet, és ez alatt hiányoztam a legkevesebb (egyetlen) MÚRE-rendezvényről. (Most, persze, leírhatnám, hogy hova nem hívtak meg ezalatt sem, és miért fáj azóta is, de minek?)

Szóval van az „azelőtt” s lesz mostantól nekem az „azalatt”.

Nekifutottam már többször, hogy összeírjam, mi minden nem volt azelőtt, és sokmindenre rácsodálkoztam. Tudom, nem mi találtuk fel a melegvizet, de azért lássuk!

Lett új honlapunk (amely ismét megújulni készül), rajta több, s mostanra mégis kevés képpel. Lett állandó nyelvészkedés, lettek beszámolók a rendezvényeinkről. Lettek riportköteteink és szakmában eligazító kötetek (s még mindig hiszem, hogy hamarosan lesz újabb évkönyvünk).

Lett MÚRE-study tour, ahol a fafaragótól a kovács műhelyéig, a vadászmuzeumtól a kastélyszállóig sokmindent láttunk. Máskor meglátogattunk egy-két pincét az ezerből, szekereztiünk káposztaföldre vagy tanultunk a kiberbiztonságról. Lett meghívásos pályázati támogatásunk a székház működésére, az (egyéb-ként elég új és még mindig egyetlen) alkalmazott fizetésére. Minden pénzt elköltöttünk rendeltetése szerint. Lett könyvkiadási támogatásunk és lettek szóróanyag naplós találkozók. Buliztunk és nótáztunk, no meg néha csobbantunk a termálvizes dézsában vagy a jéghidegvizes medencében. Lett képzés például tördelésről, lapok és honlapok külsőnévjéről, amelyet követ most hamarosan a belbecs felmérése is. (És remélem, követi a rég megígért beszédtechnika-képzés is, mert ezzel még tartozom.) S a lett-sort folytassa ki-ki a kedvenceivel.

(folytatás az 5. oldalon)

Táborzárás előtti
csoportkép
a Teleki Hotel lépcsőjén

A Sóvidék kirajzolódó arcai

MÚRE riporttábor Szovátán és környékén

Atyha, Parajd, Sóvárad, Pálpataka, Korond... – és persze Szováta. Mindezek a helyeken jártak a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének táborozói. Idén azt vettük a fejünkbe, hogy portrékat írunk, ehhez kerestünk tehát alanyokat 2019. szeptember 6-8. között. Faggattunk festőt, író-helytörténészt, fizikust, médiavállalkozót, fazekast, sportoktatót, vállalkozót és (bizony!) még polgármestert is.

Az általunk ismert Szováta még egy szezon végéhez közeli hétvégén is meglehetősen zsúfolt fürdőváros benyomását kelti, bár érdekes módon a vendéglők környékén nagyobb a tömeg, mint mondjuk a Medve tó körül kialakított, speciális futósávval is rendelkező sétányon. Nyilván, ezt legkevésbé a csendes sétára vágyók bánják. A legérdekesebb az a tópart közelében mintegy száz méteren húzódó faszerkezet – leginkább magasjárda (?) lehetne – amely igen szemrevaló ugyan, de nem sok értelmét véltük felfedezni. Ugyanakkor, arról is elméldkedtünk: milyen lehet fürdővárosban élni, mennyire járnak le a

fürdőre azok, akik az egyébként eléggé elkülönülő állandóan lakott városrészben laknak – s akik egy része egyébként szintén profitálhat a turizmusból, ha kiteszi a „Zimmer Frei” táblát bármilyen nyelvű felirattal. Érdekes egyébként, hogy a táborba érkezett kollégák érdeklődését maga az idegenforgalom kevésbé váltotta ki, bár a téma érintőlegesen meg-megjelenik majd az anyagokban. Ha például a korondi fazakasok mindennapjairól beszélgetünk, nyilván nem lehet figyelmen kívül hagyni a vásárlók jelentős részét adó bel- és külföldi turistákat. A szomszédos településen pedig azt is megtudtuk, hogy például a Szovátától néhány éve függetlenedett Sóvárad hiába hirdeti szállásait a település saját nevén, mert senkinem tudja, hol is van az. Ezért, ha a szállásfoglaló oldalon keresik, leggyakrabban a város egy utcájaként szerepepltetik a panzióikat, esetleg azzal határozzák meg földrajzi helyzetüket, hogy a Medve-tótól hány kilométerre található.

Reméljük, hogy a beérkező írásokból kirajzolódnak a körvonalai, a sajátosságai az általunk felkeresett vidéknek, amelynek a

MŰRE csapatából voltak alapos ismerői, s először rácsodálkozók egyaránt. Igazán az a legizgalmasabb, amikor az ember az aszfaltos országútról letér, hogy kavicsosporos, kanyargó mellékúton eljusson egy a világ zajától távoli, kisebb településre. Így értünk el például a Sóvidékként ismert kistáj általánosan elfogadott határain is túl a különleges élményt nyújtó Énlakára, ahol helybeliek és vendégeik összeszokott társaága éppen falunapot ünnepelt a barátságos kultúrházban és udvarán. Még hozzá olyan művészek közreműködésével, mint a most is őszinte, hiteles előadó Tolcsvay Béla vagy a Misztrál-együttesből Heinczinger Miklós „Mika”. Hasonlóképpen, élmény volt addig menni az alanyunk után, amíg elértünk a környékbeli gazdák találkozója, s ott jót falatozhattunk a bográcsban főtt babgulyásból vagy a fánkokból. S ez itt a helye, hogy az utolérhetetlenül finom fagylalt hozsannáját is elzengjük! A készítőik Nyugaton dolgoztak éveken keresztül, majd hazatérve építésbe és kisvállalkozásba kezdtek. Svájc-ból hozták a receptet, de most a környékről „hozzák” a belévalókat. Köztünk legyen szólva: megéri, mert isteni finom!

A 2016-ban leégett, júliusban újrászentelt atyhai katolikus templomban

Csend: (Zárszám)adás!

(folytatás a 3. oldalról)

A végére azért meghagytam a kedvence-met: lettek ismét éveken át hiányolt újságíró-táborok, ahol dolgozni kellett, de kikapcsolódni is lehetett. S ezekért vagyok a leghálásabb: Zsobokért és Farnasért, Óradnáért és Temesvárért, Déváért és Vajdahunyadért, majd a Szilágyságért és Szovátaért: a sok-sok történetért, amelyet ott, akkor sikerült megörökítenünk. S persze, azért, hogy mindig volt lelkesedés bennünk, hogy higgyük: jövőre is lesz tábor, s leszünk benne mi is!

S mindezekért írásban is köszönetet mondok most mindenkinek! Köszönöm két igazgatótanács tagjainak, akik velem dolgoztak, nevettek, szerveztek, vitatkoztak. Köszönöm a sértődöttnek is, de nyilván, hálásabb vagyok a támogatóknak, a velem robogóknak.

Ha csak annyit mondanék, „folytatása következik”, az is igaz volna. De, Kedves Kollégák, ismertek annyira, hogy elhiggyétek: hat év alatt hittem benne, és igyekeztem tenni azért, hogy ne legyen mindegy, merre megy tovább Egyesületünk.

Fiatalon lettem MŰRE-elnök, ezért elég fiatalon készítem a zárszámadásom. Tudom, hogy sokszor nem ezt mondtam, de le merem most írni: nem bántam meg, hogy vállaltam az elnökséget. Nem könnyű feladat ez, de bárkinek sikerülhet, aki tenni akar értünk, egyesületünkért. Több ilyen kollégával dolgoztam együtt: voltak ötletek, ma már nem tudjuk, melyik melyikünké, mert a lényege, hogy megvalósult. Persze, nem magától: mindig kellett hozzá a munkánk, az energiánk, az elszántságunk, néha a vakmerőségünk.

Úgy gondolom, jó ez a két mandátumos szigorúság, és úgy gondolom, folytatni kell sok mindent a megkezdett projektek közül – és kell még hozni újakat melléjük. Hat év után azért szurkolok, hogy kellő megfontoltsággal, körültekintéssel tudjunk dönteni ismét az egyesület elnökségének összetételéről, a folytatásról.

Bízom az újságírók érzékenységében. Bölcsességet kívánok a döntéshez, s utódomnak kitartást a folytatáshoz!

Rácz Éva, aki most még utoljára leírhatja: a MŰRE elnöke.

Székely Ferenc beszél
a Sóvidékről a tábornyitó
találkozón

Több korondi
fazekasmestert is
felkerestünk

A kóstolók közben azt hihetné a gyanútlan, civil szemlélődő, hogy megfélemedzhetettünk a munkáról. Pedig mi tudjuk: keményen koncentrálnunk, hogy lefejtsük a bezárkózást. Mert megvan annak a maga „szakmai varázsa”, ahogy megindul a beszélgetés az addig nem tervezett témáról egy ismeretlen emberrel, és mindig jó látni, hogy az őszinte kíváncsiság, a nyitott érdeklődés valóban gyorsan képes bizalmas légkört kialakítani. Ezt nem lehet könyvekből tanulni, csak ellesni, megérezni – egyeztünk meg, s ismét felsőhajtottunk: hasznos lenne, ha a táborainkban immár rendszeresen megjelenő újságíró szakos egyetemi hallgatók az eddiginél is jobban részesei lennének ennek a közös munkának.

Az alaptáborban, egészen pontosan a szovátai Teleki Hotel (korábban Teleki Oktatási Központ) különtermében tartott nyitórendezvényen alapos helyismerettel rendelkező kollégák vártak: megismertedtünk a helyi médiával, a Sóvidék TV és a Régió Rádió vezetőivel és munkatársaival: igen rokonszenves és szakmai szempontból is figyelemre méltó volt mindaz, amit például Kupás János médiavállalkozó elmondott az általa vezetett médiacsoport munkájáról, lehetőségekről és kihívásokról. Jó volt találkozni olyan régi ismerőssel is, mint Ambrus Lajos költő, a Hazanéző folyóirat főszerkesztője, de beleolvashattunk Székely Ferenc interjúkötet-sorozatába, és

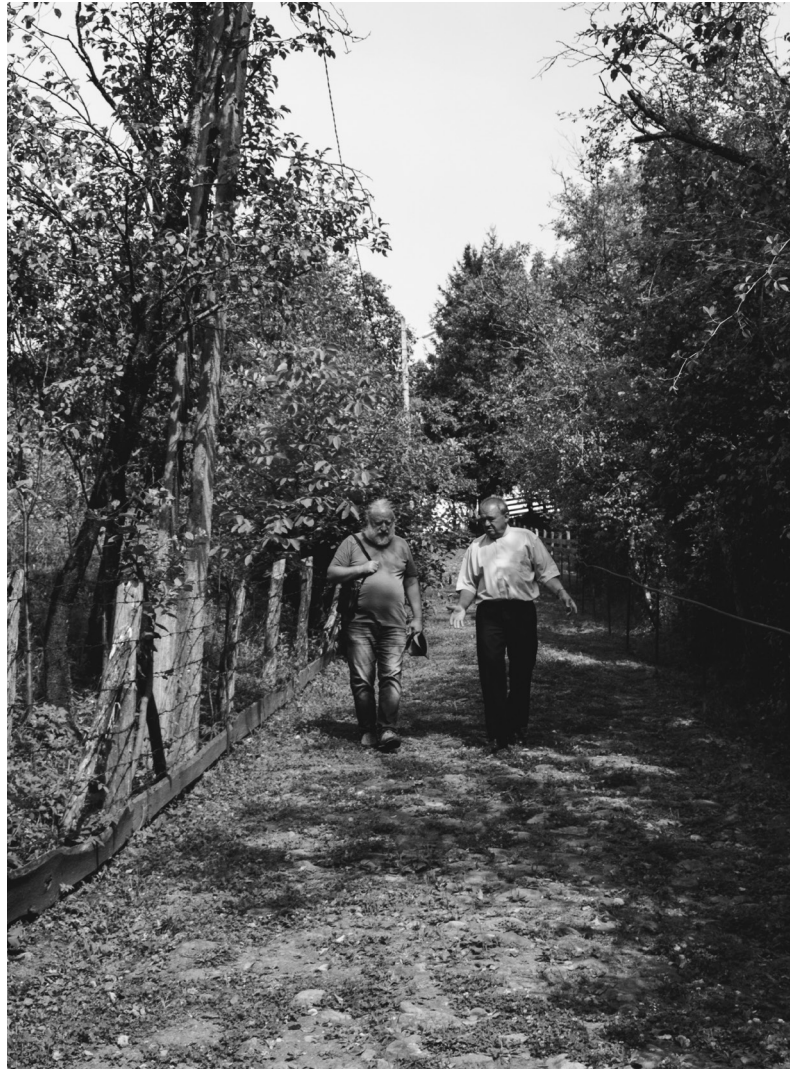
Ujvári Ildikó barátkozik

vendégül láttunk néhány helyi személyiséget. Körbesétáltuk a Medve-tó környékét nappali és esti fényben, megkóstoltuk a sósziklát, jókat beszélgettünk, beszercei szilvapálinkával, kelementelki és érmelléki borral egyaránt koccintottunk. S mielőtt meguntuk volna egymás társaságát, hazautaztunk, megegyezve, hogy jövőre is találkozoznunk kell, de még azelőtt fogadkoztunk, hogy a közgyűlésre is elmegyünk, és a vállalt munkákat is leadjuk a szerkesztőnek október végéig.

A tervezett és megvalósított anyagokból ezúttal nem riportok születnek tehát, bár azt mindenki maga dönti el, hogy az adott téma hősét milyen formában mutatja be az olvasónak. A lényeg, hogy a személyiség kerüljön a középpontba. Természetesen, a Sóvidéken készült anyagokat is szeretnénk mielőbbi kötet formájában megjelentetni, gazdag képanyaggal. A tartalom idén is rendkívül színesnek ígérkezik, hiszen nem csak az alanyok voltak sokfélék, de a riporterek (és a fotósok) is sokfelől érkeztek: Marosvásárhelyről, Csíkszeredából, Gyergyóból, Szilágyságból, Kolozsvárról és Bihar megyéből – a legmesszebből: Kiskerekiből.

Táborozzunk együtt jövőre is, várjuk az ötleteket!

(Fotók: Csiki Zsuzsi, Vicsi Judith)

Sarány István
Atyhán sétál
portréjának alanyával

Látogatás Kolumbán
Gábornál Énlakán. Aki
kérdés, D. Mészáros Elek

Tavaszi közgyűlés a tanári szobában

A dévai Téglás Gábor Elméleti Líceumban tartotta a MÚRE idei tavaszi Közgyűlését, melyet közvetlenül megelőzően az egyesület Igazgatótanácsa elfogadta Szűcs László előterjesztésében a MÚRE IT működési szabályzatát, amit a Közgyűlés tudomásul vett.

A Közgyűlésen elhangzott Rácz Éva elnöki beszámolója, amelyet az egyesület al-elnökeinek, továbbá az Igazgatótanács további tagjainak kiegészítései követtek, ezt követően a szokásoknak megfelelően az elnök ismertette a 2018. évi költségvetés végrehajtásáról szóló jelentést, majd a cenzori jelentést. A Becsületbíróság tevékenységéről szóló rövid beszámolót írásban küldte el Ambrus Attila, a testület elnöke, aki levelében jelezte: lemond BB-elnöki tisztségéről és tagságáról. A jelentések elfogadása után az egyesület elnöke ismertette az idei költségvetés, illetve a tervezett tevékenységek tervezetét.

Szóba kerültek továbbá az egyesület riportkötetei, egyesületünk lapja, a Romániai Magyar Sajtó, a Brassai sajtófotó kiállítás tapasztalatai, a tervezett riporttáborok, a Spectator Alapítvány helyzete, a Becsületbíróság lehetséges jövője, a romániai magyar sajtótermékek tervezett digitalizációs projektje stb. Az idei közgyűlés ugyanakkor

kapcsolódott a Hunyad Megyei Hírmondó 200. lapszáma ünnepi rendezvényéhez.

Elnöki beszámolójában Rácz Éva emlékeztette a tagságot: folyamatos volt az elmúlt évben is az egyesület működése, a marosvásárhelyi iroda minden munkanapon nyitva tartott. „Mindez azért volt lehetséges, mert támogatónk volt 2018-ban is a BGA Zrt. valamint az RMDSZ és a Communitas Alapítvány” – hangúlyozta az elnök.

Fontosabb rendezvényeink a következők voltak:

- rendes közgyűlésünket Csíkszeredában tartottuk, 2018. március 23-án,
- Kövek, sorsok, bányák, emberek – Hunyad megyei riportutak, című kötetünket több helyen is bemutattuk, az alaptábor helyszínén, Déván például március 17-én;
- Riporttáborunkat Kémerben, a Szilágyságban tartottuk, július 6-8. között;
- Őszi szakmai tanácskozásunkat Gyergyószárhegyen tartottuk, *Sajtóarchívumok: hagyományostól a digitális felé* címmel, október 12-14. között.

Az utóbbi helyszínhez kapcsolódva, az elnök a legutóbbi MÚRE-nívódíjasokat is felsorolta: Márkus Etelka tévés, Lehőcz László rádiós, Kovács Hont Imre és Márk Boglárka pedig írott sajtóban végzett munkájáért részesült elismerésben. A Pro Amicitia díjat Sabin Ghermannak, életmű-díjat pedig Szi-

Az IT Működési szabályzatát is elfogadtuk a tavaszi közgyűlésen (Fotó: Lehőcz László, Temesvári Rádió)

lági Aladárnak és Cseke Péternek ítélte meg a testület. Az elnök ugyanakkor ismételt gratulált az egyéb díjazottaknak:

- Simon Juditnak a MŰRE javaslatára odaítélte EMKE Spectator-díjhoz,
- Balta Jánosnak és egykori újságíró-kollégának, Dávid Lajosnak az Ezüsfenyő-díjhoz,
- Ötvös Józsefnek a Bernády-díjhoz,
- Puskel Péternek az Arad Megyei Tanács által díjazott 50 éves pályafutásához,
- Csibi László filmes kollégának a *Nussbaum 95736* című filmmel elnyert több díjához.

Az egyesület által lebonyolított programok közül megemlítette a Brassai-pályázatot, amely az elmúlt évben is nagyon népszerű volt, a beérkezett sajtófotókból már az előző év végén útjára indult a vándorkiállítás, és folytatódott Nagyváradon, Csíkszeredában és Bukarestben.

Kiemelt jelentőségűnek nevezte az elnök a Sajtó és tipográfia ma címmel megrendezett workshop-sorozatot, amely 2017 végén Nagyváradon indult, majd további 3 regionálisan kiválasztott helyszínen folytatódott: Árkoson és Válaszúton találkoztak a kollégák, míg a beszámoló, összegző tanácskozást Gyergyószárhegyen tartottuk.

Először pályázott a Communitas Alapítvány illetékes szaktestületénél könyvkiadásra az egyesület. Ennek eredményeként, két kötetet sikerült kiadni: Szilágyi Aladár: *Flandriától Ticinón át Lombardiáig* című, útiraportokat tartalmazó könyvét a szerző 75. születésnapjára is, illetve a Nyelvész

rovatot vezető Magyarai Sára: *Takázás* című, nyelvhez kapcsolódó írásait tartalmazó kötetet (mindkettőt bemutattuk több helyszínen). A MŰRE először vállalkozott román nyelvű riportkötet kiadására: készen van a fordítás, Hunyad megyei riportjaink remélhetően megjelenhetnek román nyelven is.

A meg nem valósult tervek között említette azt, hogy a most elszámolt évben elmaradt a szórványnapra tervezett tanácskozás, elhalasztották a változó európai Médiairányelvről az EME szakbizottságával közösen tervezett tanácskozást, és nem valósult meg az a fotópályázat, amely a romániai kisebbségek világát mutatta volna be. Emellett sajnálatát fejezte ki, hogy a tagság nem használta ki azt a pénzügyi keretet, amelyből a különböző megyékben szervezett kisebb rendezvényekhez igényelhetek volna támogatást a tagok.

A be nem fejezett projektek közül kitért az egyesület közhasznúsítására: mint mondta, folyamatban van a szükséges iratcsomó összeállítása, amelyet reményei szerint hamarosan benyújtanak Románia Kormányához.

A Becsületbíró (BB) elnöki beszámolóját Ambrus Attila elnök távollétében Sarány István, a BB jelen lévő tagja olvasta fel. Ebben az elnök azt írta: az etikai testülethez egyetlen megkeresés sem érkezett, és sajnálja, hogy nem sikerült a médiában tapasztalható jelenségekkel foglalkozniuk – végül egyéb elfoglaltságára hivatkozva, a lemondásáról tájékoztatta a tagságot.

(Vissza)Változó TVR

Ismét általános hírközlő csatornává alakult a román közszolgálati televízió TVR 1 csatornája. Április közepétől megszűnt az eddigi hírcsatorna jelleg, és új műsorrács lépett életbe. Fél órával hosszabb lett a fő híradó, és minden este más-más típusú filmeket nézhetünk – áll a TVR1 közleményében.

Hétköznapokon a reggeli műsor hasznos információkkal szolgál az egész ország területéről. A minden

nap 20 órakor kezdődő Híradó másfél órája tartalmazza a nap lényeges híreit, az időjárás-jelentést és a sportot, valamint A nap témáját, a nap legfontosabb eseményeiről szóló beszélgetést.

Ezzel egyidőben, változott a TVR2 és a TVR 3 műsora is: az előbbi „az egész családnak” szól, az utóbbi műsoraiban jelentősebb helyet kapott a kultúra, az utazás, a főzés és a folklór is.

A TVR 3 csatorna ígérete, hogy „kapcsolódik az eseményekhez, a hagyományokhoz és a kultúrához az ország minden sarkában”, a területi stúdiók műsorai révén.

A kolozsvári, marosvásárhelyi és temesvári körzeti stúdiók magyar nyelvű műsora és az idén 50 éves bukaresti Magyar Adás szintén megmarad a közszolgálati televízió műsorkínálatában.

Nagy Miklós Kund: Magyari Sára takázása

Nem biztos, hogy ezt így mindenki érti.

Azok többnyire igen, akik vegyes román–magyar közegben élnek. A szónak, amelyet a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem docense, Magyari Sára újságíró tavaly megjelent könyvének címébe emelt, többféle értelmezése van. Elsődleges talán a jeladás, valamilyen eseménynek, történésnek a hirdetése. De – számunkra legalábbis – alighanem fontosabbak a jelképi megközelítései, azok a szimbólumok, amelyek a szóhoz, fogalomhoz kapcsolódnak. Erre még visszatérünk a továbbiakban. Előbb azt szögezzük le, hogy a MÚRE (Magyar Újságírók Romániai Egyesülete) és a Holnap Kulturális Egyesület együttműködésében kiadott kötet, a *Takázás* hasznos és sikeres kiadvány. Mint a nyelvi kérdésekkel foglalkozó könyvek általában, ez is joggal keltheti fel az olvasók figyelmét. És az eddigi bemutatók élénk és elismerő sajtóvisszhangja szerint kedvező is a kötet fogadtatása. Nagyváradon, Kolozsváron, Temesváron, Aradon, Nagyszalontán ismerhették meg eddig az érdeklődők. A találkozók a kiadványt szerkesztője, Szűcs László költő, a *Várad* folyóirat főszerkesztője méltatta, az egybegyűjtött írások kapcsán önvallomásra is késztetve a magáról nyelvészként is mind többet hallató szerzőt. Az alábbiak valószínűleg lapunk olvasóit is meggyőzik, hogy érdemes beszerezni a kötetet.

Rácz Éva, a MÚRE elnöke így tömöríti beajánlóját a könyv nyitó fülszövegébe: „Nyelvhelyesség és nyelvi átjárások (kontaktusjelenségek) többnemzetiségű környezetben. Mindez benne van Magyari Sára Takázásaiban – és már kötetének címe is „erdélyimagyarul” szól. Rólunk szól, nekünk szól, a bővebben értelmezett, külföldről megnevezett Erdélyről és Erdélynek. Arról és annak, amelyben benne van a Partium és a Bánság az összes nemzetiségével és mindazzal, amit ez nyelvíleg jelent 2018-ban. Ismerjék meg, ízlelgessék, és gondolkodjanak el rajta: rajtunk is múlik, hogy nyelvünk ízei megmaradnak-e.”

Farkas-Ráduly Melánia, a *Népújság* egykori munkatársa, aki jelenleg Temesváron él, az ottani könyvbemutatóról többek közt

ezeket emelte ki a *Heti Új Szó* január 24-i tudósításában: „Itt vagyok itthon, a Bánságban, a Béga partján, ez a közeg éltet – vallja magáról Magyari Sára, aki január 21-én, hétfőn mutatta be legújabb könyvét Temesváron... A *Takázás* három nagy fejezete (Viszonyítás, Nyelvész, Lebegők) háromféle szerzői attitűdöt vonultat fel: a tanárét, a nyelvészt és a publicistát. Voltaképpen olyan írásokról van szó, amelyek különböző médiafelületeken, az E-nyelv Magazinban, a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete honlapjának Nyelvész, illetve a *Nyugati Jelen* napilap Álláspont, Jelenidő, Tisztán tudományos talajon című rovataiban jelentek meg, majd egyetlen könyvben forrtak egységes egésszé. A szerkesztéssel Szűcs László újságíró, költő, a *Várad* folyóirat főszerkesztője foglalkozott, aki később a könyvbemutatókon is csatlakozott a szerzőhöz. Kettejük beszélgetéséből derült ki az is, hogy mi rejtőzik a szokatlan cím mögött. A takázás nem más, mint a román toacă ígésített változata; magyarul faharangként, szimandronként és tókaként is emlegetik. Egy hangszer, amelyet többnyire fából, elvéve fémből készítenek, és két, kalapács-hoz hasonló tárggyal ütögetik.

Másodlagos jelentése szerint „a tóka funkcióváltást jelent: olyan faléc, amely vízszintes helyzetbe kerülve valami hídszerűséget mutat – bár inkább csak palló lesz -, de mégis összekötő elem szakadékok peremébe kapaszkodva, felvállalva a közöttség helyzetét; kötés a két oldal között, mely két világ(látás) kapcsolatát és határhelyzetét hozza elő” – olvasható a könyv hátlapján. Magyari Sára metaforikus jelentést is kapcsol a takázáshoz: a kisebbségi létet, a másodlagosság érzetét, a szegénységet, de az egyszerűséget is.”

A kötet minden nemzedéket képes megszólítani. A Partiumi Keresztény Egyetem magyar szakosainak a blogja is ezt tanúsítja. Kulcsár Edmond II. éves angol–magyar szakos hallgatójának a recenziójából idézünk.

„Az első rész a magyarországi E-Nyelv Magazinban publikált rövid történetek, tapasztalatok gyűjteménye, melyek leginkább nyelvészeti kérdéseket feszegetnek, ma-

gyaráznak meg vagy esetenként vetnek fel (lásd pl. a Társalgási tabutémák ünnepek-kor című szöveget). Itt ütik fel a fejüket talán a leginkább azok a regionális nyelvi tapasztalatok (gondolok itt nemcsak a többnyelvű közegre, s ezen belül a román és magyar nyelvi kapcsolatokra, hanem kifejezetten a magyar nyelv különböző dialektusai közötti különbségek problematikájára is ebben a régióban), amelyeket erőteljesen „érezhet a bőrén” minden nyelvi-kisebbségi helyzetben élő polgár Erdélyben, itt a Partiumban vagy akár a Bánságban...

A második rész a mure.ro, illetve a Romániai Magyar Sajtó Nyelvész rovatában publikált szövegeket tartalmazza. Itt leginkább a sajtóval kapcsolatos problémák, a sajtó-nyelv kérdései vetülnek fel; mi az, amit írhatunk/mondhatunk, és hogyan tegyünk azt. Az előző részhez hasonlóan itt sem nyers a közlésmód: a mindennapok általános tevékenységeihez kötődik szinte minden tapasztalat és megállapítás (Horváth Gizellát – a kötet egyik lektorát, szerk. megj. – parafrázálva olvasás után azon gondolkodtam, hogy mi az, ami nem történt meg Magyarai Sárával), bár itt jelentősen nagyobb mértékben lelhető fel a tanítói szándék.

A harmadik, Lebegők c. rész ezektől eltérően sokkal lazább hangvételi, közvetlenebb és szubjektívebb, véleményeket formáló (Báránkykérdés: enni vagy nem enni) és tanácsokat adó (Rendelt idő) szövegeket tartalmaz.

A kötetben ezek mellett, mindhárom részben átfogóan több hang szólal meg, ahogy azt Szűcs László is elmondta a bemutatón: a tanár, az újságíró, a szépíró, illetve Horváth Gizella elmondása, és az én saját olvasói tapasztalatom alapján is, a nő és legfőképp a nyelvész. Azáltal, hogy nyelvészeti kérdések vannak megközelítve rövid történeteken keresztül (hol a mindennapokból kiragadva, hol a sajtó nyelvhasználatát megfigyelve), mindezek pedig egy (ismét a lektort idézve) „sárás”, ironikus, néhol szarkasztikus megszólalásmóddal keverednek, végül minden esetben megteremtik a tanulságlevonás lehetőségét. Maga a tény is, hogy a történetek, tanulmányok különböző felületekre íródtak (rövidek és tartalmasak), teljesen élvezhető és könnyen olvasható írásokká teszi ezeket bárki számára (mondhatni, nehéz letenni a könyvet)."

(A *Népújás* alapján)

Magyari Sára kötetének
borítója Lőrinczi Inez
képének felhasználásával készült

ÁPRILIS 12-13.

Médianapok 2.0 Kolozsvárt

Médianapokat szerveztek a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem újságírás szakos diákjai. Az április 12–13. között zajlott kétnapos konferencián médiaszakemberek osztották meg tapasztalataikat, beavatták a leendő riportereket, fotósokat, újságírókat szakmájuk rejtelseibe. Az utazás motívuma járta körül az előadásokat, így utazóriporter, világot járó sportfotós, háborús tudósító is megszólalt a két nap alatt. Kerekasztal-beszélgetés, beszédtechnika workshop, filmvetítés és fotópályázat is színesítette a programot.

Elkapni a pillanatot a sportpályákon

A konferencia első előadását a több évtizedes tapasztalattal rendelkező székelvöldi sportfotós, Halmágyi Zsolt tartotta, aki szakmai útjai során átélt élményeiről mesélt, humoros történeteket is megosztva a közönséggel. Elmondása szerint hamar rájött, hogy könnyebb fotózni, mint hírt írni, így már fiatal korában eldöntötte, hogy ezzel akar foglalkozni. Az első komoly sportesemény, amelyen dolgozott, a csehszlovákiai kézilabda világbajnokság volt a 90-es években. Egyik legemlékezetesebb élménye a 2015-ös katarai világbajnokság volt, váratlanul érte, hogy meghívták az eseményre, de óriási megtiszteltetésnek vette. Három hetet töltött az ázsiai országban, ez idő alatt keresztül kellett mennie egy pár

megpróbáltatáson, például kénytelen volt nadrágot cserélni egy taxisofőrrel, mert öltözet nem felelt meg a helyi kultúrának, emiatt nem engedték be egy hivatalos intézménybe. Az utazásai során átélt történetek elmesélése után arra figyelmeztetett, hogy a sportfotózásban a legfontosabb a pillanat elkapása, hiszen ha valaki egy focimeccsen fényképez, és elmulasztja a tizenegyes elrúgásának momentumát, azt nem fogja tudni helyrehozni. Az előadás zárásaként Halmágyi különleges objektíveket mutatott a közönségnek, köztük egy félkilós modellt, amellyel komolyan felkeltette mindenki érdeklődését. Csodálkozást váltott ki a jelenlevőkből azzal is, amikor elmesélte, milyen nehéz ekkora objektívvel fotózni egy bicikliversenyt háttal ülve egy száguldó motoron... Az előadás végén kihirdették a Médianapok fotópályázatának nyerteseit. Első díjat Szövérfi Adrienn kapott. A marosvásárhelyi lány a közönségszavazást is megnyerte.

Nem szabad sztárkodni

„Ha az ember arra születik, hogy úton legyen, akkor egész életében úton lesz.” Orbán S. Katalin, a Kolozsvári Televízió munkatársa utazó riporterként szerzett tapasztalatait, élményeit osztotta meg a Médianapokon. Újságírás szakon végzett, dolgozott a Transindexnél, utána kezdett a tévénél te-

vékenykedni. A *Járván Erdély földjét* című műsor vezetésére 2003-ban kérték fel. Ennek tízéves lefutása volt, ezalatt erdélyi városokat, strandokat, falvakat jártak körbe. A közönség nagyon szerette, a mai napig megállítják az utcán: „Kati, mikor láthatunk újra fürdőruhában?” Elmondása szerint ez a műsor tette rá végleg a pecsétet, tehát ez formálta őt olyanná, amilyen ma. Ennek köszönheti, hogy szeret utazni, új emberekkel találkozni, megismerni történeteiket. Amit kint a terepen megtanult, arra egy szerkesztőségben az íróasztal, számítógép mögött soha nem lett volna lehetősége. A terep lazább, ott az ember a maga ura, az időt úgy osztja be, ahogy neki megfelel, és ami a legfontosabb, visszajelzéseket kap mindennap, amit a szerkesztőség szintén nem adna meg. A kényelmet fel kell adni, luxuskörülményre gondolni sem lehet, nem szabad sztrázkodni és kényelmeskedni. A műsor után híradót vezetett, ezután jött egy olyan időszak, amikor hosszabb riportokat készített érdekesebbnél érdekesebb emberekkel. Így találkozott a falusi fenoménnel, Zsuzsi nénivel is. A nemrég elhunyt Koncz Zsuzsa akkoriban 92 esztendőes hölgy volt, aki Kolozson élt, és csak egy papírlapra és ceruzára volt szüksége, hogy alkotson. Nem használt alátétet, a térdén festett, rajzolt. Izraeli munkáiról is mesélt, ott találkozott a kilencvenes éveiben járó Mózes Teréz művészettörténésszel, aki szintén megérintette történetével. Az előadó elmondta: az ilyen emberek miatt imádja a hivatását.

Beszédtechnika kurzus
Gyéresi Júliával

Humoros beszédóra: Amilyen az ajkunk izomtónusa, olyan az ánuszkánké is

Beszédtechnika kurzussal kezdtük a szombatot, Gyéresi Júlia, a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem adjunktusa bepirososza a borús reggelt. Tíz óra előtt mindenki még az ébresztő kávéját szűröcsölgette, amikor a művésznő berobbant a terembe. „Nehogy valaki le merészeljen magázni!” – jelentette ki rögtön. Rövid elméleti áttekintővel kezdtük, utána áttértünk a gyakorlatokra. Zengett a terem a betűinktől, a mondókáinktól. Többek közt fókafeneket paskoltunk, meg a falnak küldtünk pusztit. Utóbbit úgy, hogy az ánuszkánk is belerezdüljön, s további olyan dolgot, amelyekről sosem hinné az ember, hogy egyszer több mint húsz idegennel együtt fogja csinálni egy teremben. Ezekkel tettünk próbát a hangok helyes kiejtésére. A következő játékokkal próbáltuk elfeledni a gondolkodó hangokat, hiszen „a magyar minden magánhangzóval képes gondolkodni (ö, á, o stb.), sőt még nyögni is tud belé”. Sokkal magabiztosabb és megbízhatóbb érzetet kelt az az ember, aki nem ad ki ilyen hangokat beszéd közben, sőt hallgatni is kellemesebb őt. Neveket mondtunk, majd tulajdonságokat, ezeket memorizáltuk keresztmozgással. Utána párokban próbáltuk meg az egymásra hangolódást, és reagálópárbeszéd-versenyt is rendeztünk, amelynek lényege az volt, hogy egy adott témáról úgy beszéljenek a résztvevők, hogy

Médianapok 2.0 Kolozsvárt

(folytatás az előző oldalról)

gyors reagálással beépítsék a mesekártyákról felmutatott ábrákat, mint új szavakat.

Néhány elméleti tanács, amiket lejegyezzem: A helyes légzés mindennek az alapja, a hasunkba vegyük a levegőt, ne a mellkasunkba. Álláskor csípőszélességű terpeszbe rakjuk lábainkat, hogy tudjuk váltogatni a súlyt egyikről a másikra. Üléskor ne kereszteljük végtagjainkat, a fenekünk hátsó felére ülünk, egyenes háttal és a lábak enyhe terpeszben legyenek. Megszólalás előtt mindig várjunk 2 másodpercet, amíg végiggondoljunk mondandónkat, így elkerülhetjük az ő-zést és a mellébeszélést. Ne köszörüljünk a torkunkat, inkább apró köhécseléseket végezzünk, ha szükségét érezzük, és nyeljük, hogy megnedvesítsük a hangszalagjainkat.

Diáklapok, internet nélkül

Hogyan alakultak, változtak a kolozsvári diákújságok olyanná, amilyenek most ismerjük őket? Többek között erre a kérdésre is keresték a választ a Médianapokon szervezett kerekasztal-beszélgetésen, amelyet Kristály Bea, a Kolozsvári Rádió műsorvezetője moderált. Beszélgetőtársai Botházi Mária egyetemi oktató, a Fötér.ro publicistája, Tőkés Hunor mesteris hallgató, Markó Bálint, a BBTE rektorhelyettese, valamint Ádám Gábor, az Etnokulturális Kisebbségek Forrásközpontjának vezetője voltak. A Kolozsvári Magyar Diákszövetség már 1993–94-ben fontosnak tartotta, hogy kommunikáljon a magyar egyetemistákkal, ezért létrejött egy fiatalokból álló kisebb csoport, a Bulizók-plakátolók társasága, akik bentlakásokban ragasztottak ki informáló plakátokat. Ezt követte a *Couleur Locale*, amely később román nyelven is megjelent, hogy ne csak a magyar egyetemisták jussanak a fontos információkhoz. Csak ezek után jelent meg 1995-ben a szintén KMDSZ által létrehozott *Perspektíva*. Az egykori perspisek felidéztek, milyen volt az akkori szerkesztőségi hangulat. Elmondásuk szerint igyekeztek a könnyedségre törekedni, érdekes, humoros tartalmakat közöl-

ni. A kor másik diákújságja, a *Campus* kicsit korábban, 1990ben jelent meg először, de mivel ez egy kötött szerkesztőséghez, a *Szabadsághoz* tartozott, a *Perspektívához* hasonló könnyedebb tartalmakat, szabad szerkesztőségi hangulatot mellőznie kellett. Ez viszont nem jelentette azt, hogy nem a diákok nyelvén szólalt meg. A kezdeti nehézségekre is kitértek a beszélők, ezek főképp az internet hiányából adódtak. Akkoriban egyes lapszámokat még kézzel pingáltak, nyomda után pedig egyesével hajtogatták össze. De a cikkeket megírni sem volt leányálom, otthon papíron készült el az eredeti változat, amit a szerkesztőségbe szaladván, megküzdve a számítógépért gépeltek le utána. Diktafon hiányában pedig a körkérdeket, interjúkat a helyszínen kellett lejegyezniük. És hogy mit tanultak a diákújságos korszakukból? Elsősorban azt, hogyan kell csapatban dolgozni, figyelni egymásra, de remek kapcsolati hálót építettek fel, és a „határidő gyomorszorító érzését” is itt tapasztalták meg először.

Világjáró riporter, több mint 180 országban

Szombat délután Lukács Csaba, a *Magyar Hang* lapigazgatójának előadását hallgathatta meg a közönség. A világjáró riporter több mint 180 országban szerzett tapasztalatairól mesélt. Az előadást a „közönség lefizetésével” kezdte, mindenkinek hozott egy-egy venezuelai pénzt, azaz bolivárt a két héttel ezelőtti útvjáról. Majd számos hasznos, gyakorlati tippet is adott azoknak, akik az utazóriporter pályára gondolatával kacérkodnak. Először is mindig a piacok közelében kell szállást foglalni, mert ott zajlik az élet. Megmutatta, milyen szoftver gyűjti össze a legolcsóbb repülőjegyeket (www.matrix.itasoftware.com), és elmondta, hogy szerint mindenhez is kell érteni, de emellett valamilyen kimagaslóbbnak kell lenni az átlagnál ahhoz, hogy ebben a szakmában meg tudj élni. Beszélt a *Magyar Nemzet* szomorú sorsáról, illetve a *Magyar Hang* létrejöttéről, és arról, hogy „a munkát nem lehet megspórolni”. Mi más is bizonyítaná ezt jobban, mint az, hogy a *Magyar Hang* alakulásakor a kollégáival 3 hónapig ingyen dolgoztak, ma pedig a második legnagyobb hetilap igazgatójának mondhatja magát Magyarorszá-

Az újságírás szakos fiatalok éppen Tibori Szabó Zoltán előadását figyelik
Fotók: a Médianapok Facebook-oldala

gon. Az ottani sajtóhelyzetről is szó esett, megdöbbenve hallgattuk, hogy senki sem mer reklámozni a *Magyar Hangban*, mindenki fél. Szerencsére már kezd megtörni a jég, ugyanis nemrég érkezett az első reklámkérelem a Libritől. Előadását megrendítő történettel zárta, amelybe közvetítőként ő maga is belesöpött. A határok felszabadulása után, az 1990-es évek elején kezdődött egy projekt Romániában, amelynek keretében több tízezer gyereket adtak örökbe nyugatra. Ezek az örökbeadott gyerekek mostanra felnőttek, és elkezdtek felkutatni a gyökereiket. Hirdetéseket adnak fel romániai lapokban, Facebookon és minden létező platformon, hogy megtalálhassák a biológiai szüleiket, testvéreiket. Többek között ő az egyik, aki segít, segített nekik felvenni a kapcsolatot az itteniekkel. Ezért egy Facebook-csoport is létrejött: „Az elfelejtett romániai gyerekek” közössége, ahol már több pozitívan végződött történetről olvashatunk.

Médianapok retrospektív: újságíró válságövezetben

Újságíró szakosként fontosnak tartottuk, hogy a Médianapokon saját tanárainknak is hangot adjunk. A tanórákon rengeteg apró részletre nem marad idő, ezúttal mi is jobban meg tudtuk ismerni tanáraink szakmai múltját. Tibori Szabó Zoltán docens a konferencia második napján arról beszélt, hogyan látta újságíró-szemüvegén keresztül a

délszláv háborút. Megosztotta a *Szabadság* napilap hasábjain megjelent néhány írását, szerinte ezek az első benyomásokat megfogalmazó sorok a leghitelesebbek. A *Megakadtam a pokol torkán* című írást '93-ban publikálták, abban Tibori Szabó Zoltán arról mesélt, hogyan mentette meg az életét román útlevéllel. A szerbiai csendőrök igazoltatták a tudósítót, aki végtelenül örült a hatóság jókedvének és annak is, hogy nem nyugaton él, hiszen bármikor lelőhették volna. Találkozott a halállal, de megakadt a pokol torkán. '98-ban *Mosolytalanok* címmel már nem Szerbiából, hanem Bulgáriából írt. Újságíróknak szervezett konferencián vett részt, ahol a jugoszláviai konfliktus tudósítói ültek össze. Észrevett egy 26 éves muzulmán újságírót, aki a háború óta egyszer sem mosolygott, és akivel azonosulni tudott. „[...] Mi ketten, akik azt hittük egymásról, hogy a világ fájdalmát cipeljük mindenhol magunkkal, két mosolytalan” – idézett a szövegből. Arra a kérdésre, hogy mi tartotta benne a lelket a bombázások közepén, elmondta: a fején lévő acélsisak és a testén levő 16 kg-s golyóálló mellény. Néha vannak még rémálmai, de túltette magát az ott megélt traumákon. Úgy gondolja, sokszor nem fizikailag tudunk segíteni az áldozatokon, hanem pont azzal, ha írunk róluk, így a politikai nagyhatalmaknak van esélyük megoldani a konfliktushelyzetet.

(A Médianapokról Gebe Zoltán, Belényesi Rebeka, Balázs Etelka, Pilbáth Kincső, Lőrincz Anna és Dénes Petra tudósított.)

A kíváncsiság mestersége

Részletek Csáky Zoltán televíziós újságíró interjújából

(...)

– *Hogyan lett újságíró?*

– Ismeri a *Rikkancs* című lapot? Nem ismeri, ugye... Nincs még benne az erdélyi magyar sajtótörténetben, majd szólok Cseke Péternek, hogy ez nagy hiányosság... A *Rikkancs* Marossárpatakon jelent meg, akkor 11-12 éves voltam. Marossárpatak gyermekkorom csodálatos színhelye. Édesanyám szülei ott éltek, Tatuka gazdálkodó volt, korábban huszár, aki harcolt a doberdói harc téren. Nyolc gyerekük volt, négy fiú és négy lány. Képzeld el, hány unoka került oda mindig vakációban! Ott jelent a *Rikkancs*, a nyaraló diákok lapja, két miniszteri ív terjedelemben, kifüggesztve az ajtóra: a vezércikk egy Petőfi-vers volt, interjú Édenkével, hogy mit főznek ebédre és riport a szemközti patkolókováccsal, aki Tatukának volt a katonapajtása. Ezt volt az első újságfogalmazványom. Utána a Bolyaiba kerültem – hát az csodálatos volt, erkölcsi és emberi tartást adott nekünk –, ott ment a Bolyai Rádió. Továbbmenve: Kolozsvár, bölcsészet, *Visszhang Rádió*, benne voltam mindenképpen. A magyar szaknak az utolsó publicisztikai szakán végeztem. Balogh Edgár volt a professzorunk, valamennyi végzett újsághoz került, én a marosvásárhelyi *Vörös Zászló*hoz. Hát így lettem újságíró.

– *Az írott sajtóban viszonylag rövid volt a pályafutása, átigazolt a tévéhez. Mit jelentett tévés újságírónak lenni Bukarestben, abban az időben?*

– A *Vörös Zászló*ban ifjúsági oldalt szerkesztettem, riportokat írtam és színházkritikát. Ahogy beindult a bukaresti magyar adás 1969-ben volt, már rögtön az első két adásról kritikát írtam. Bodor, aki ismert Kolozsvárról, visszaüzent: Zoli, látom, kritizálni tudsz, gyere, csináld... Hát így kerültem Bukarestbe. Igaz, én csupán fel-felutaztam Bukarestbe, repülővel, nem éltem azt az enklávé-életet. A többiek – Boros Zoltán, Feczko Zoltán, Tomcsányi Mária – ott laktak. De együtt voltunk valamennyien, ünnep volt minden magyar adás. Együtt jár-

tunk kocsmázni, moziba, színházba. Bodor nagyon emberséges vezető volt, bár szörnyűek voltak a vezetői értekezletei, minden kedden, hét-nyolc órát tartott. Kiveséztünk minden adást, ki is voltunk teljesen készülve, de utána meghívott magához, majd felengettünk... Még annyit megjegyeznék hogy mi a tévés szakmát kitűnő román kollégáktól tanultuk. Az operatőr román volt – egyetlen magyar operatőr volt, Öllerer József –, a vágók, mindenki román volt, a rendezők is. Tőlük tanultuk a szakmát. Mi egyfajta csodabogarak voltunk ott, szerettek és nagyon tisztelték a román kollégák, hogy itt van egy társaság, amely alig ismeri a szakmát, de együtt akar velük dolgozni.

– *Akkoriban a televíziónak erős közösségépítő hatása volt. Ugye, az egész Európán végigsöprő '68-as eseményeknek volt a következménye a magyar adás létrejötte. S bár '69-ben létrehozták, lényegében '70-ben kezdett működni, akkor került az élére Bodor Pál, akkor toborozták a munkatársakat, s egészen '85 januárjáig, a megszűntetéséig a hazai magyarságnak talán a legfontosabb intézménye volt. Meggyőződésem, hogy ha nem lett volna a televízió, nem lett volna Bodor Pál, s nem lett volna ez a maréknyi ember, aki tudatosan egy kultúrát épít, akkor ma nem állnánk itt, ahol vagyunk. S aztán következett egy szinte azonos történet, csak az már nagyobb léptékben: beindult a Duna Televízió és ugyanabba a közösségépítő munkába kezdett, ezúttal Kárpát-medencei viszonylatban. Ez így van, vagy erőltetett az összehasonlítás?*

– Nagyon jól látja. Van valami hasonlóság a két televíziós szellemi műhely létrejöttének körülményeiben, és hát szerepében, szerkesztőiben, műsorvezetőiben egyaránt. A küldetéstudat – ma már pejoratívvá vált ez a szó! – vezérelt minket. Mindkét esetben volt egy nagyon lelkes maroknyi csoport. És volt két autonóm, önálló vezéregyéniség: Bodor Pál volt a bukaresti magyar adás élén, Sára Sándor volt a Duna Televízió létrehozója. Az a két ember, aki meghatározta az arcélet és sérthetlenséget biztosítottak a munkatársaiknak – ebben is hasonlítanak. Én Sárától a mesterség alázatát tanultam

meg, a rendet, a csapatmunkát. A televízió – mind a bukaresti, mind a Duna – katonai hierarchikus felépítésű szervezet. Ott azonnal dönteni kell. Kell legyen egy parancsnok, akire felnézünk, aki szigorú rendet tart. Jellemző mindkettőre – pedig más-más korokban, s két más országban voltak, hogy távol tartották a politikusokat. (...)

– *Romániában 1971-ig tartott az enyhülési időszak, később fokozatosan keményedett a diktatúra. Hogyan hatott ez a munkájukra?*

– A mi munkánkba a hetvenes évek végén kezdett begyűrűzni a diktatúra szorítása, nálunk is szigorodott minden. A Kaláka műsorunknak óriási népszerűsége volt. Amikor a csíkszeredai Kalákát forgattuk, áthívtam Moldvából csángókat, s akkor láthatta a romániai magyar néző, hogy ezek a katrincába öltözött, szokatlan viseletű nők nem románok, gyönyörűen énekelnek magyarul. Lement a műsor, Simonffy Katalinnal visszamentünk Bukarestbe, hogy nézzük meg milyen volt... Letörölték, annyira félték! Nem is maradt erről felvétel. A többi, amit elmentünk és filmeztünk – akkor magnetoszkóppal rögzítettünk – letörölték az egészet. Tehát szigorodott... Egyre kevesebb olyan kulturális műsort készítettünk, amelyet szerettünk volna. De meg kell mondanom, hogy én szerencsés voltam. S Csép Sándor is. Bodor felismerte, hogy velünk nem lehet vívmányriportokat készíteni, soha nem kellett kimondanom a nagyvezér nevét. Ehhez még hozzájárult az, hogy

Bodor elhagyott minket. 1980-ban betegkedett, Illyés Gyula temetésére utazott Magyarországra, s ott is maradt. Új főnökünk lett, Molnár Vilhelm. Ő egyre inkább gazdasági, mezőgazdasági, agrárriportokat kért a társaságtól, csökkentek a műsorpercek, a három óra lecsökkent másfélre, majd egyre. És 1985. január 11-én, egy hétfői nap repülővel utaztam fel Marosvásárhelyről Bukarestbe, hogy levezessük Józsa Erikával az adást. A kollégák azzal vártak, hogy Zoli, miért jöttél? Hogyhogy mért jöttem? Kezdődik az adás délután. Dehogy kezdődik! A német adás pénteken volt, kihúzták egyből a dugaszból és... nem volt. Jó, de kaptunk erről valami papírt? Nem. Azóta sem, soha, egyetlen egy dokumentum nem került elő a megszüntetéséről. Utána a bukaresti rádió magyar műsorához kerültem, de már nem bírtam a körülöttem szaglászó informátorokat, a besúgókat. Elegem volt az egészből, a '85-től '87-ig tartó rádióskodásomból is, ott tényleg agrárriportokat kellett csinálni, üzemekbe eljárnom... Otthagytam, elmentem Nyárádszeredába dolgozni. (...)

– *Mi az, ami ma másként tenne?*

– Ugyanezt tenném. Én máshoz nem értek. Annak idején azt mondta nekem Bodor Pál, hogy az újságíró legfőbb ismérve a kíváncsiság. Most is kíváncsi vagyok...

Csáky Zoltán
televíziós újságíró
(Fotó: László F. Csaba)

Sarány István
(*A Hargita Népe alapján*)

Az elmúlt harminc év és a Betűkarmester

Kezdetben vala a *Vörös Lobogóból* született *Jelen*, ami eleinte négy oldalon jelent meg. Írógépeken írták a cikkeket, és '89 decembere után örvendtek, ha külföldről megajándékozták a szerkesztőséget egy-egy használt írógéppel. Azóta sokat fejlődött a világ, az újság előállításának a technikája és a nyomdatechnika egyaránt. Fekete-fehérből színessé alakult – a köztes állapot a kísértő színnel való megjelenés volt (utóbbi hatalmas előrelépésnek számított akkoriban!). Az elmúlt 30 évben a *Vörös Lobogóból Jelen*, majd *Nyugati Jelen* lett, az újság négy oldalról nyolcra, majd 12-re és 16 oldalasra terjedt, Arad mellett a terjesztésbe belépett először Temes, majd Hunyad, Krassó-Szörény és Fehér megye.

A 2019. augusztus 2-án megrendezett 19. sajtónap első részének témája az elmúlt 30 év volt. A Jelen Ház dísztermében összegyűltek a lap belső- és külső munkatársai, támogatói, olyanok, akik valamilyen formában együttműködtek/együttműködnek a lappal, akik a *Nyugati Jelen* nagy családjához tartoznak.

Bege Magdolna főszerkesztő, aki 20 éve dolgozik az újságnál, házigazdaként köszöntötte a jelenlévőket. Az elején arra kérte az egybegyűlteket, hogy néhány gondolat erejéig emlékezzenek az elhunyt, egykori kollégákra.

Közös visszatekintés az elmúlt harminc esztendőre az aradi Jelen Házban

A kerekasztal-beszélgetésnek tervezett „konferencia” végül egy kellemes, baráti hangvétellű, vidám és kevésbé vidám történetekkel, nosztalgikus visszaemlékezésekkel tűzdelt együttlétté alakult. (...) A teremben voltak néhányan, akik a 30 évvel ezelőtti újság szerkesztőségében már tevékenykedtek, Puskel Péter, Jámbor Gyula, a kicsivel később érkezett Balta János, s a visszatérő Grosz László.

Jámbor Gyulától első kézből tudtuk meg az 1989-es decemberi események utáni legelső lapszám történetét, ami akkor *Jelen* néven látott napvilágot két oldalon. „1989. december 22-én kora délután, miután „népünk legszeretettebb fiát elvitte az ördög egy helikopteren, Nótáros Lajos kollégánk – ő volt a változás utáni magyar újság első főszerkesztője – a Városháza előtti téren a néppel megszavaztatta, hogy másnaptól kezdve a *Vörös Lobogóból Jelen* legyen. Akkor senki nem mondta nekünk, hogy mit hogy kell csinálni. Egyszerűen az újságírók egy új, egy más hangvétellű újságot állítottak össze maguktól” – emlékezett. A nosztalgiázásba beszállt Puskel Péter is, majd Balta János, így a hallgatóság számára lassan kikerekedett, összeállt az elmúlt 30 év története.

Természetesen a történetből nem maradt ki Böszörményi Zoltán sem, aki befektetőként jelentkezett a lapnál, neki köszönhető a

Jámbor Gyula kollégánk
a *Betűkarmester* című kötet
bemutatóján

mostani Jelen Ház, az aradi magyarság oázisa. Az ő nevéhez fűződik a *Nyugati Jelen* név is: az addig *Jelen* címet viselő napilap 1999. március 19-én először jelent meg *Nyugati Jelenként* – e tényről Nagy István szolgáltatta a pontos információt.

A lap egyik nagyon régi munkatársa, Balta János terjesztési igazgató keserű szájjal emlékezett vissza az 1989-es évre, amikor őt kényszermunkára vitték Bukarestbe. „Aztán úgy hozta a sors, hogy 1998-tól igazgató lettem a lapnál, a most meglévő terjesztési hálózatot én építettem ki. Rengeteget tapostunk a magyarságért, a megmaradásért, közösségépítő beszélgetéseket szerveztünk vidéken. A rescabányai magyar óvoda, ami a mai napig működik, egy ilyen beszélgetés következtében jött létre” – mesélte Balta János.

Beszédes 50

Ezt az alcímet kapta a Jámbor Gyula írásából összeállított kötet, a *Betűkarmester*, melynek bemutatója volt a sajtónap második részének a középpontjában. A szerző ma is a *Nyugati Jelen* szerkesztőségének aktív tagja, 2019 februárja óta immár újságírói pályájának második félévszázadában jár. A *Betű-*

karmester – *Beszédes 50* válogatás az utóbbi tíz esztendő terméséből.

Hogy Jámbor Gyula mekkora tekintélynek és érdeklődésnek örvend, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint a zsúfolásig megtelt díszterem a Jelen Házban. Míg a sajtónap első részében meghívásos alapon vehettek részt, addig a könyvbemutatóra mindenki hivatalos volt, hiszen olvasók nélkül mit ér egy sajtótermék? Szinte semmit.

„Egy ilyen kötet általában úgy születik meg, hogy a szerző kiválogatja azokat az írásait, amelyeket ő fontosnak tart, hogy azokat majd odaadja egy szerkesztőnek, hogy végül kötet legyen belőle. (...) Az évek során többször felmerült, hogy Gyula írásából is készüljön egy kötet, de ő mindig szabadkozott, hogy nem, nem, most nem. Az idei év két szempontból is különleges, hiszen Gyula már 50 éve az aradi sajtó aktív munkatársa, nemsokára 75 éves lesz. Mivel az elmúlt 50 évből nehéz lett volna egy válogatást összeállítani, ezért úgy határoztunk, hogy csupán az elmúlt 10 év termését vegyük kézbe. Meg kell mondanom, ez sem volt kis munka. (...) Úgy egy hónappal ezelőtt, mielőtt a nyomdába került volna a könyv, Gyula is megtudta, hogy lesz egy kötete” – kezdte a *Betűkarmester* születésének történetét Bege Magdolna, aki röpké egy órában alaposan kifaggatta a szerzőt.

Jámbor Gyula a maga szerény módján, remek humorával, bölcsen állta a sarat, és mesélte el az 50 évvel ezelőtti legelső napot a szerkesztőségben, és az írásaihoz kapcsolódó, többnyire kellemes sztorikat, élményeket, emlékeit osztotta meg az olvasókkal.

„Nem gondoltam én arra, hogy 50 évig újságot fogok írni. Én egyszerűen csak arra gondoltam mielőtt újságíró lettem, hogy újságíró szeretnék lenni. Hogy miért? Nem tudom. Középiskolás koromban például – most dicsekszem kicsit – általában én írtam a legjobb és legrövidebb magyar dolgozatokat. Kiváló magyartanárom néha ki is jelentette az osztály előtt, hogy nézzétek meg, Jámbor milyen tömör és jó dolgozatot írt. Egy idő után már elhittem, hogy akár írni is tudok, röviden. Komolyra fordítva a szót, már régóta bennem volt, hogy újságíró lennék. Így amikor lehetőség adódott rá, azt ki is használtam és most itt állok” – mesélte pályaválasztásának történetét. (...)

Takáts D. Ágnes

(A *Nyugati Jelen*

2019. augusztus 4-i cikke alapján)

Szucher Ervin az idén két tornán is megkapta a legjobb kapusnak járó elismerést

PRESSing – kupagyőzelemtől különdíjakig

Jól kezdte hetedik őszi idényét a MÚRE futballcsapata: a nyári szünet után a PRESSing kupagyőzelemmel tért vissza a vakációról.

Az újságírók csapata a Maros megyei Koronkán, a 35 éven felüliek korcsoportjában hódította el a MindJó-kupát. Bár az újságíró-csapat eredményei nem arról tanúskodnak, a mezőny erős és kiegyensúlyozott volt. A sajtósoknak viszont ezúttal minden összejött; kiválóan védekeztek, és eredményesen támadtak. Így született az 5–0-ás, 7–1-es és 3–0-ás sorozat, amely a tartaléko-

Nagy Miklós Kund köszöntése búcsúmeccse után

san kiállt csapatnak a legnagyobb díjat hozta el. Ez a PRESSing idei második tornagyőzelme, miután márciusban a Greenfeld-kupán gyűrt maga alá másik három csapatot. A fiúk nem vallottak szégyent a saját szervezésű Premier Pressing Cup-on sem, mint ahogy a marosszentgyörgyi Szent György-tornán, a budapesti Hoffer-kupán vagy a geryeszegi Pünkösöd-kupán is szépen helytálltak érmes vagy pódium közeli helyet szerezve. Ugyanakkor a különdíjakban sem volt hiány: Karácsonyi Zsigmond (Népújság) vagy Bögsözi Attila (Erport) általában a torna legidősebb játékosának járó elismerést szokta begyűjteni, legalábbis amióta az idén februárban a csapat elbúcsúztatta alapító tagját és egyben vérbeli csatárát, a családi okok miatt 75 évesen a csukáját szögbe akasztó Nagy Miklós Kundot. Szucher Ervinnek (Krónika, Marosvásárhelyi TVR) két tornán is összejött a legjobb kapus cím, míg Czimbalmos Csaba (Központ) a gólkirálynak kijáró díjat vehette át.

Koronkán még egy találat hiányzott ahhoz, hogy a PRESSing megrúgja idei századik gólját. A mérleg így is rendkívül kedvező: a 2019-ben játszott 26 mérkőzésből 16-ot sikerült megnyerni, 3 végződött döntetlennel, és 8-szor hagyták el vesztesen a pályát. Gólarány: 99–67. Ha minden a terv szerint alakul, a MÚRE csapata az idén is kipálja a negyven meccset, amit bármelyik első ligás, profi nagycsapat is megirigyelhetne.

2019-ben zajlott
mérkőzések előtt készült
csapatképek

Tábori csoportkép
a Tiszagyöngye Kulturális
Egyesület székházában
Fotó: Martinek Imre

Riporttáborban jártunk Törökkanizsán

A Vajdasági Magyar Újságírók Egyesülete (VMÚE) szervezett július végén riporttábort a Tisza-parti Törökkanizsán, a résztvevők jelentős részét erdélyi, partiumi kollégák adták, egyesületünk tagjai.

Igen népszerű rendezvény lett az utóbbi években a riporttábor, melynek lényege, hogy egy adott településről, illetve annak tágabb környezetéről készítenek anyagokat az ott egy hosszú hétvégére összegyűlő újságírók. A MÚRE a korábbi évek hasonló rendezvényei után az elmúlt időben éves rendszerességgel szervezett ilyen tábor, a szilágysági Zsobokon, a besztercei Radnaborbereken, majd Temesvárott, illetve Hunyad megyében. Ezek eredménye egy-egy kötetnyi válogatás volt az elkészült anyagokból. Legutóbb a Szilágy megyei Kémeren és környékén jártunk, az ott készült riportokból készülő könyv épp a napokban jött ki nyomdából.

Nem újdonság a vajdasági kollégák körében sem a riporttábor, az immár negyedik ilyen találkozón a Tisza-parti Törökkanizsa és környéke jelentette a helyszínt, változatos témakörökben, a fűszerpaprika termesztésétől, a szerb-magyar-román hármashatáron át a község civil szervezeteinek, sajtóéletének bemutatásáig. Újságírói szemmel mindenképpen érdekes kihívás egy másik országban, ám ugyancsak kisebbségi közegben dolgozni, feltárni a különbözőségeket és a hasonlóságokat.

– Az idei riporttáborunk több szempontból is különleges volt, a kollégák közül töb-

ben is úgy fogalmaztak, hogy ez volt az eddigi legsikeresebb. Természetesen óriási szerepe volt ebben a házigazdáinknak, élükön Újhelyi Nándorral, akinek az irányításával a vendéglátóink minden segítséget megadtak ahhoz, hogy a kollégák olyan riportanyagokkal találkozhassanak, akik életményszámba menő történeteket oszthatnak meg velük, illetve ahhoz is, hogy mindenki jól érezze magát és a lehető legideálisabb körülmények között dolgozhasson Törökkanizsán – emelte ki Máriás Endre az újdéki Magyar Szó napilapnak adott nyilatkozatában. A VMÚE elnöke hozzátette: – Az ilyen összejövetel a munka mellett a szakmai tapasztalatcserére, illetve a mélyreható gondolatok egymással való megosztására is kiváló lehetőséget kínálnak, amit a résztvevők a valódi összetartozás ünnepeként élnek meg, éppen ezért az ilyen alkalmak mindig új lendületet adnak nemcsak a Kárpát-medence különböző szegleteiben működő szakmai szervezetek közötti együttműködésnek, hanem az azok háttérében meghúzódó személyes kapcsolatoknak, barátságoknak is.

A kiválóan szervezett tábor résztvevői a törökkanizsai Tiszagyöngye Kulturális Egyesület nemrég felújított székházában rendezték be a tábor központját, itt hangzott el a már említett Újhelyi Nándor önkormányzati vezető részéről egy rövid városismertető, továbbá a kollégák a környék biológiai sokszínűségéről is meghallgathattak egy érdekes előadást. A táborban felvett anyagokból a korábbiakhoz hasonlóan kötet készül, ennek ismertetésére visszatérünk.

Milliók a médiaszabadságra

Globális pénzügyi alapot hoz létre Nagy-Britannia és Kanada a médiaszabadság védelmére. A Global Media Defence Fund nevű alap létrehozását Jeremy Hunt brit külügyminiszter jelentette be Londonban, a brit és a kanadai kormány által közösen szervezett The Global Conference for Media Freedom című nemzetközi konferencián, amelynek témája a médiaszabadság védelme és a korrupció elleni küzdelem.

Hunt közölte, a brit kormány 18 millió fontot (közel 100 millió lej) különít el az alap számára, amelyet az ENSZ Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) kezel. A brit külügyminiszter a konferencián – amelyen 120 ország vett részt – bejelentette: az alap céljai közé tartozik az újságírók képzése, beleértve a személyi biztonságuk védelmét szolgáló képzést, illetve az újságírók védelme egyebek mellett azzal, hogy hozzásegíti őket jogi szolgáltatások igénybevételéhez.

A brit kormány emellett segíteni kívánja az álinformációk, a fake news-ok terjedése elleni fellépést Kelet-Európában és a független média megerősítését a nyugat-balkáni térségben. Hunt a londoni konferencián

mondott beszédében hangsúlyozta: a médiaszabadság nem nyugati, hanem egyetemes érték, a szabad média védi a társadalmakat a hatalmi visszaélésektől. A hatalom „sötét oldala” elleni legerőteljesebb védelem az elszámoltathatóság és a felügyelet, és kevés intézmény képes ezt a szerepet hatékonyabban ellátni, mint a szabad média – fogalmazott a brit külügyminiszter.

Hangsúlyozta: tavaly világszerte 99 újságírót gyilkoltak meg, kétszer annyit, mint tíz évvel korábban, 348 újságíró pedig bebörtönöztek. Hunt szerint azok az országok, amelyekben lehetséges a nyílt véleménycsere, önnön súlyukat meghaladó mértékben járulnak hozzá az emberi tudás fejlődéséhez.

Az a tíz ország, amelyben a legszabadabb a média, összesen 120 – egyedül az ötmillió-s Norvégia 13 – Nobel-díjast adott a világnak. Jeremy Hunt szerint a szabad média a korrupció elleni küzdelmet is segíti. Kijelentette: a korrupciótól leginkább mentes tíz ország közül hét szerepel a globális médiaszabadság-rangsor első tízes mezőnyében, a tíz legkorruptabb ország közül négy viszont e rangsor alsó tízes csoportjában van.

Az MTI alapján

Hagyják dolgozni kollégánkat!

A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) megdöbbenéssel értesült róla, hogy szervezetünk tagját, a számos hazai és nemzetközi elismerésben részesült Halmágyi Zsoltot az FK Csíkszereda vezetője kitessékelte a másodosztályos futballcsapat hazai mérkőzéseiről. Rendkívül cinikusnak tartjuk azt a magyarázatot, miszerint a klub lényegében nem tiltotta ki a sportfotóst, mindössze visszavonta az akkreditációját, lehetőséget biztosítva, hogy jegy- vagy bérletvásárlása ellenében Halmágyi Zsolt bármikor látogasson a csapat mérkőzéseit.

Sportújságírók körében köztudott: a lelátóra – biztonsági okok-

ból – tilos belépni a munkavégzéshez szükséges jelentős méretű professzionális kamerával, állványval és teleobjektívvel. A megalázás tetőfoka lenne, ha egy világszinten számon tartott sportfotóst a csíkszeredai klub arra kötelezne, hogy labdarúgó mérkőzésein a telefonjával fényképezzen.

A klub közleményében az olvasható: az FK Csíkszeredának a kollégánkat foglalkoztató Sportfoto Press ügynökséggel kapcsolatosan fogalmazódtak meg kételyei, és állítása szerint készen áll újból akkreditálni a szakembert amennyiben „egy jelentős sajtóorgánumban bejelentkezik egy eseményre és történetesen Halmágyi Zsoltot

jelöli meg fotósnak”. Úgy véljük, nem a futballklub vezetősége hivatott eldönteni, hogy mi számít (vagy nem számít) jelentős sajtóorgánumnak.

A MÚRE megkeresésére Halmágyi Zsolt azt mondta: korábban egy ideig ő maga volt a klub házi fotósa, és a most kifogásolt megjegyzése arra vonatkozott: ki fizethetné neki a tartozásukat.

Az akkor említett tartozást – több hónapos késéssel – időközben rendezték.

Elfogadta a MÚRE Igazgatótanácsa 2019. szeptember 17-én

Gyergyószárhegyi ős, 2019

Szakmai tanácskozást és tisztújító közgyűlést tart 2019. október 4-6. között a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete a Gyergyószárhegyi Kulturális és Művészeti Központban.

A tervezett program:

Péntek, október 4.,

13.00 Közgyűlés, első összehívás
13.30 IT és BB ülés
14.00 Közgyűlés, második összehívás

Szombat, október 5.,

10.00 Sajtónk és nyelve – Magyar Sára egyetemi oktató (PKE) vitaindítója, majd kerekasztal-beszélgetés
12.00 Könyvismertetők. A MÚRE bemutatja:
 - Magyar Sára: *Takázás* (MÚRE, 2018.)

- *Nem tömb, nem szórvány: Szilágy* (MÚRE, 2019.)

- Péter I. Zoltán: *Ady. Az Értől az Océánig. A költő első teljes élettrajza* (Várad, 2019.)

- *A leszakadt Erdély első száz éve*. Szilágyi Aladár beszélgetései kortárs történészekkel (HKE, 2019.)

- Sarány István (szerk.): *Csíksomlyón járt Ferenc pápa*. (Hargita Népe, 2019.)

Székelyföldi grafikusok műveinek kiállítása a Gyergyószárhegyi Kulturális és Művészeti Központ szervezésében

15.00 SAlternatív programok:

- Séta Gyergyószárhegyen, a Lázár-kastély megtekintése

- Kirándulás, szekerezés a Güdüc tanyára, találkozás a füves emberrel, ismerkedés gyógynövényekkel, gyógyteákkal, teázás a havason

16.30 Ünnepeles pillanatok:

- A MÚRE nívódíjainak átadása

- A Gyergyószárhegyi Kulturális és Művészeti Központ új sajtódíjának átadása

A rendezvény
támogatói:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

